

Nógv fólk var við til skeiðið á Landssjúkrahúsinum. Mynd kalmar

Íløgá í nýskapan sparir í síðsta enda:

Latið gomul og sjúk fáa døgnrøkt heima

Talið á eldri fólki er nógv vaksið. Tað gevur bæði starvsfólki í heilsuverkinum og politikarum stórar avbjóðingar. Føroyingar kunnu spara nógv upp á longri sikt við eini døgnavtarskipan fyri eldri og sjúk fólk. Danir hava góðar royndir við hesum

I sambandi við at psykiatriska deild á Landssjúkrahúsinum hevur 25 ár á baki í ár hevur verið skipað fyri ymsum tiltøkum í heyst. Eitt teirra varð hildið í farnu viku. Tá var skeið fyri starvsfólki í heilsuverkinum og varð serstakliga tosað um tann partin av psykiatriini, sum nevnt gerontopsykiatri, sum snýr seg um viðgerð og røkt av gomlum, serliga innan t.d. demens, bæði sonevndan Alzheimers demens og annan demens.

Ahugin fyri skeiðum var sera stórur, nær 200 fólk vóru í veitsluhøllini á Landssjúkrahúsinum teir báðar skeiðdagarnar.

Serlaga á økinum vóru komin úr Danmark at halda fyrilestrar. Tey vóru Nils Chr. Gulman, yvirlæknir, Inge Voldsgaard, økis-sjúkrasystir og Per Torpdahl, psykologur.

Øll starvast tey á gerontopsykiatriskari deildini í Árhús.

Nils Gulman sigur við Sosialin, at hann er sera nøgdur við skeiðið, tí áhugin var so stórur.

Stórir trupulleiki
Hann vísir á, at trupulleikin við demens ella senilitt hjá eldri fólki er við at gerast ein stóðugt stórri samfelags-trupulleiki.

Talið á eldri fólki veksur

og harvið fáa vit eisini fleiri dement og hetta gerst ein stórri og stórri byrðin fyri samfelagið men eisini fyri røktarfólkini, sum fáa stórri og stórri uppgávar.

Hesar nýggju uppgávurnar krevja eina specialiseraða røkt, og tað er m.a. hesa tey trý fólki úr Árhús hava greitt frá og undirvíst í.

Samanbera vit víður-skiftini í Føroyum við tey í Danmark, so er greitt, at sjúkurnar eru tær somu, men umstøðurnar til viðgerð og røkt eru nógv øðrvísi, og her heldur Nils Gulman, at føroyingar hava møguleika at taka við royndunum í Danmark serstakliga tá tosað verður um eina vaktarskipan við røkt alt samdøgrið.

Hetta er ein skipan, sum danir hava drúgvir royndir við og sum teir eisini eru sera fegnir um.

Ein døgnavtari vil siga, at eldri fólk, sum ikki klára seg seg so væl heima hjá sær sjálvum, kunnu fáa hjálp alt samdøgrið.

Umhugsislika skipan
-Eg haldi út í Føroyum áttu at umhugsad eina slíka skipan - sjálvandi í tann mun møguleiki er at fígga hana.

Gomul fólk, sum bógva heima, hava størri á eina slíkari skipan, og eg ivist

onga løtu í, at tit upp á longri sikt fara at spara pengar við eini døgnavtarskipan.

Alternativt, sigur Nils Gulman, er at senda hesi eldri fólki á røktarheim, og tað kann gerast kostnaðarmikið.

Nils Gulman vísir á, at við eini døgnavtari ber tað til skjótari at útskriva eldri fólk, sum eru á sjúkrahúsi ella á røktarheimi.

Ein døgnavtari verður rikin á tann hátt, at tað eru nøkur røktarfólk, sum eru á vakt alt samdøgrið. Tey hava so eina ávísar arbeidsætlan, har tey skulu vitja ávís eldri fólk til ásettatið. Haraftrat er møguleiki fyri at geva akutta hjálp til eldri fólki, sum bráðliga hava hana fyri neyðini.

Fólki, sum eru við í eina slíkari døgnavtarskipan eru sjúkrasystir, heima-hjálparar og onnur røkt-arfólk. Læknar hava døgnavtari sum er.

Nils Gulman leggur stóran dent á, at endamálið við vitjan teirra er ikki, at sigaføroyingum, hvat teir eiga at gera, eiheldur at siga politikarum her, hvussu teir eiga at prioritera útreiðslurnar til heilsuverkið.

-Vit kunnu bara vísa tykkum á, hvørjar royndir vit hava. Eg dugi væl at sigga, at hetta eru kanska ikki tær røttu tíðirnar at

at dramatisea henda spurningin, men tað tenir bæði teimum gomlu og eisini samfelagsbúskapinum at fáa eina døgnavtari.

Røktarheim

Døgnavtari er ikki ætlað til øll eldri fólk, sum bógva heima. Mong av teimum klára seg. Men eitt minni tal av teimum, vanligu eru tað eini 20% av øllum yvir 80 ár, sum hava tørv á røkt alt samdøgrið. Spurningurin er so, um hesi skulu á røktarheim ella at ein skal varðveita møguleikan hjá teimum at vera bógvandi heima.

Per Torpdahl, psykologur sigur, at gerontopsykiatriska røktin í Føroyum er skipað nakað øðrvísi enn í Danmark. Hann heldur tað vera eitt gott hugskot við eini døgnavtari í Føroyum.

Eisini Inge Voldsgaard, økisjúkrasystir heldur eina slíka skipan verða eitt framsteg. Nú fíggevartir eru spjæddir út á nógvar smærri oyggjar má ein slík skipan sjálvandi skipast hareftir.

Nils Gulman sigur annars, at spurningurin um at seta eina slíka skipan í verk er ein kommunalpolitiskur spurningur.

-Men lat meg endurtaka, vit eru ikki komin higar fyri at tosa um, at tit skulu fáa eina slíka skipan. Vit eru komin at tosa um sjálva røktina og skipanina av henni.

Annars heldur Nils Gulman, at gongdin á tí psykiatriska økinum hevur verið tann rætta í Føroyum, serliga tá hugsað verður um, at tey sárliga veiku fyrr vóru send til Danmarkar.

-Eg haldi tað var sera skilagott at fáa hesi fólk og onnur sjúk fólk heim aftur til Føroya fyri skjótt 25 árum síðani. Tað er sera óheppið, at slík fólk ikki skulu sleppa at bógva í sínum egna umhvøvi. Henda trupulleika hava grønlandigar framvegis, tí mong av teirra psykiatriskari sjúklingum verða sendir til Vordingborg.

-Nú verður tosað um sparring á øllum økjum. Onkur hevur nevnt, at vit eiga at niðurlægja serdeildir á sjúkrahúsinum og

heldur senda sjúklingarnar til Danmarkar. Vil tú mæla til, at vit t.d. senda psykiatriskar sjúklingar aftur til Danmarkar fyri harvið at spara pengar?

-So avgjørt ikki. Eg havi verið læknir á Bornholm. Nú er Bornholm ikki Føroyar men fyrr var tað so, at øll hesi sjúku fólki frá oyggjunum tvs. Grønlandi, Føroyum og Bornholm vóru send til Vordingborg.

Eg vil ikki aftur til ta tíðina. So bæði menniskjansliga og búskaparliga vildi tað verið heilt skeivat lagt niður psykiatriskar deildir og at lata sjúklingarnar fara til Danmarkar.

Per Torpdahl, psykologur heldur, at stöðin í viðgerðini og røktini í Føroyum er eins gott og tað í Danmark. Munurin er bert uppbyggingin av psykiatriskari deildunum.

Vit spurdu Nils Gulman, um ikki hesar tíðirnar, har fleiri og fleiri gerast eldri, eru ein stór avbjóðing til politikararnar. Hann sigur, at politikararnir eiga at hugsa sera gjølla um. Ongantíð áður er talið á eldri fólk so stórt. Fólkatalið í Danmark er tvífaldað í hesi öldini, meðan talið á eldri fólki yvir 80 ár tiggjufaldað.

Politikararnir

-Um politikararnir kenna sína vitjanartíð, so eiga teir at gera sær greitt, at stöðin, tá hugsað verður um at geva eldri fólki møguleika at fáa viðgerð og røkt, má ikki lækka.

Nils Gulman sigur, at ein kann óttast, at politikararnir fara at spara har hetta er lættast tvs. hjá fólki, ið ikki kunnu mótmæla, og her er talan oftani um tey eldri.

Nils Gulman sigur annars, at líkast fólksamansetingin í Føroyum ta í Danmark, so er greitt, at stóra "boomio" er av. Talið av eldri í Danmark fer ikki at økjast munandi fyrr enn eftir 2015 tvs. bæði yngri eldri millum 65 og 80 og tey yvir 80 ár.

Hann heldur tí ikki at ein skal bera ótta fyri, at tað verður neyðugt við teimum

Inge Voldsgaard, Nils Gulmann og Per Torpdahl frá gerontopsykiatriskari deildini í Árhús